

Concret-istoric sau general-uman

E ciudată pendularea aceasta a spiritului între extreme: o vreme s-a considerat că arta înseamnă exclusiv a servi imperativele momentului, a răspunde prezent la comandamentele sociale, a fi în consens cu tezele deja enunțate, ilustrându-le, dându-le o „haină frumoasă”. O asemenea legătură directă ou realul era bogată în sugestii și fertilă virtualmente, dar considerentele de oportunitate duceau, nu o dată, la prefabricate după rețete aprioric stabilite, ceea ce înăbușea orice suflu de spontaneitate. Piese de teatru construite astfel pentru a servi momentul erau atât de preocupate de a înregistra cu fidelitate ce s-a întâmplat în planul realului, încât nu mai aveau timp să vadă ce se întâmplă, și cu atât mai puțin să întrezărească viitorul. Funcția prospectivă a artei era astfel practic nulă.

A venit apoi voga „generalului-uman”. Pornindu-se de la faptul că arta pentru a fi perenă, a tinde spre universalitate, trebuie să surprindă esența umană, istoria a fost izgonită pentru a face loc unui spațiu eventual mitic, eventual arhetipal, eventual doar sugerat, dar în orice caz extrem de depărtat de mutațiile realului. S-a teoretizat mult în legătură cu virtuțile ahistoricului, s-au căutat semnificații eterne acolo unde nu erau nici măcar cele de moment și au înflorit metafora, aluzia, ambiguitatea. Modalitățile de expresie considerate în sine nu aveau nici o vină, ba dimpotrivă, dar predilecția pentru incertitudine, lipsă de localizare și vag nu făceau decât să producă ceață în jurul operei.

Ideea că opera e deschisă tuturor interpretărilor s-a dovedit fertilă, arătând că Shakespeare, Cehov sau Caragiale pot fi văzuți în diferite feluri, dar abuzul a făcut ca, în mod paradoxal, deschiderea să se transforme în „opacitate”, permițând apoi arbitrarul total. Libertatea de a vedea în mod original lucrurile a fost confundată câteodată cu excentricul, ieșirea cu orice preț din comun, forțarea voită a sensurilor, ceea ce pînă la urmă nu putea să nu compromită însăși ideea creatoare a variației viziunilor.

Alături de aceste tendințe s-a acutizat și un gen de „prezenteism”, nu mai puțin simplificator. Viziunea contemporană asupra trecutului istoric (real sau imaginar, realizat în operă), a fost înțeleasă ca o aducere cu orice preț a trecutului la schemele noastre actuale de gândire. Răspunsurile la întrebările noastre de acum se găseau în mod surprinzător a fi fost date deja cu multe sute de ani înainte, ceea ce se petrece acum în lume părea că nu e decât o reeditare a ceea ce a mai fost odată, de mult, după banala, dar se vede nu lipsită de rezistență prejudecată că „istoria se repetă”. Să nu fim greșiți înțeles: nimic mai necesar decât a căuta în operă semnificații actuale, răspunsuri la întrebările noastre prezente, cu condiția însă ca ele să fie.

Generalitatea aceasta umană, viziunea aceasta asupra omului-tip suferea grav de o înțelegere abstractă, puristă, cînd în realitate ea nu există decît într-o textură concret-istorică. Nu concret-istoricul se poate extrage din general-uman, ci mai degrabă invers. Orice operă, născută într-un anumit cadru, cu o substanță vie, poate deci implica viziuni polieromane, dar nu se pot fabrica imagini-tip, care apoi pot fi adecvate momentului (se omitea, de altfel, aici însuși specificul artei care prin natura ei este concret-senzorială și pe care nici creșterea ponderei elementului intelectual, nu o schimbă).

Apelul documentelor de partid de a crea opere care să răspundă exigențelor actualității presupune deci o implicare de substanță în realitatea noastră socială, nu o conformismă adaptare la cerințe exterioare artei. Sensul noțiunii de *actualitate artistică* nu este unul extraestetic ci, dimpotrivă, o trăsătură a artei mari dintotdeauna și a ne ancora în prezent înseamnă neapărat a vedea și în viitor. Dimensiunea cu adevărat umanistă a artei noastre socialiste presupune nu căutarea unei problematice umane abstracte ci, dimpotrivă, adresa către „omul concret” de care vorbea Marx. *Artă nu se construiește în afara vremurilor ei, dimpotrivă, este timp solidificat în expresie.*